

תורה מן השמיים, מקורות

ד"ר חזות גבריאל

1. (שמות, יט,ה) וְעַתָּה, אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְקִלִּי, וּשְׁמַרְתֶּם, אֶת-בְּרִיתִי-וְהֵייתֶם לִי סֵגֻלָּה מִכָּל-הָעַמִּים, כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ. (יט,ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מִמְּלַכַת כְּהַנִּים, וְגוֹי קְדוֹשׁ: אֵלֶּה, הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר תִּדְבֹר, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

2. דברים (ד, לב-לג): "כִּי שָׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנַיךָ לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֵצָה הַשָּׁמַיִם הִנְהִיָּה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע כְּמָהוּ. הַשָּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֶתְּהָ וַיְחִי".

3. (יט, ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֲנָן, בְּעַבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְדָּה, וְגַם-כִּד יֵאָמְרוּ לְעוֹלָם.

משמע שעד כה לא האמינו לגמרי. כך אומרים גם הרמב"ם, רבינו בחיי, ור' יהודה הלוי ב"כוזרי" (מאמר ראשון פסקה מט). חכמי ישראל לא האמינו אמונה שלימה שידבר ה' עם בשר ודם והאמינו רק לאחר מעמד הר סיני. וטוב שבדקו אותו שמא הניסים הם בתחבולה. הרמב"ם ב"הלכות יסודי התורה" (פרק שמיני הלכה א). "משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בכישוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה: היה צריך להשקיע את המצריים - קרע את היס והצלילן בתוכו, צרכנו למזון- הוריד לנו את המן, צמאו - בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות, ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר; האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים: "משה משה לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם", ונאמר - "לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת", ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת, שאין בו דופי שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם". מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

4. אמר הכוזרי

: הנה חזקתני בדעה אשר הגעתי אליה במחשבתי ואשר אושרה לי במראה החלום, והיא: כי אין האדם מגיע אל הענין האלוהי כי אם על ידי הצו האלוהי - רצוני לומר: על ידי מעשים אשר יצוה עליהם האלוה, - כי לולא זאת היו רוב בני האדם מגיעים אל הענין האלוהי, שהרי כולם משתדלים לעבוד את האלוה כמיטב הבנתם: אף חוזה הכוכבים והקוסם, ועובד האש ועובד השמש, ומאמיני השניות ואחרים.

אמר החבר: אמנם כן! וכאלה הן מצוות תורתנו: כולן בדבר האלהים אל משה, ואת כולן כתב משה ומסרן להמון העצום ההוא בהקבצם במדבר, - לא היה צורך ביחידים שימסרון על פה, פרשה פרשה, מצוה מצוה. ואף תאורי הקרבנות, כיצד מקריבים אותם, ובאיזה מקום ולאיזה צד, ואיך הם נשחטים, ומה מן המלאכות השונות יש לעשות בדם ובנתחים, - כל אלה נתנו במפרש מאת האלוה, למען לא יחסר מהם דבר קטן, שעל ידי כך יפסד הכל... כי בעבודת האלוה אין מקום לא להשערה ולא להקש שכלי ולא לשקול דעת: כי אלו היה הדבר כך, היה מה שהגיעו אליו הפילוסופים בחכמתם ושכלם כפלים כמה שהגיעו אליו בני ישראל.

5. הרמב"ן בהוספותיו לספר המצוות להרמב"ם:

שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אמרו יתעלה 'השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב וגו'". והכונה בזה גדולה מאד. שאם היו דברי תורה באים אצלנו מפי הנביא עליו השלום בלבד אף על פי שנתאמת

אצלנו ענין נבואתו באותות ומופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום בזמן מן הזמנים ויצונו בשום הפך מן התורה ונתן אלינו אות או מופת תהיה התורה נסוחה על יד השני או יכנס בלבנו ספק על זה, אבל כשהגיענו ביאור התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו רואות אין שם אמצעי נכחיש כל חולק וכל מספק ונשקר אותו ולא יועילה אות ולא יצילהו מידינו מופת. שאנחנו היודעים ועדים בשקריות ובפחזותו. זה הוא שנאמר במעמד ההוא 'וגם בך יאמינו לעולם'. והוא הענין הבא בפרשת 'כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום וגו''. וכבר באר הרב זה בספר המדע. והוא יסוד גדול בתורה והיא המניעה הבאה לנו בפסוק פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. והזהיר פן יסורו מן הלב מהודיעם לבנים ולבני בנים לדורות עולם. ואל תטעה בזה מפני דרשם בראשון שלקידושין לבניך ולבני בניך בלימוד התורה לבני בנים. כי לימוד אמונת התורה הוא הלימוד בתורה. אבל נתבונן ונקח ראייה מדבריהם כי היא מצוה עולמית ועם כל הדורות ידבר שלא ישכחו ענין המעמד ההוא שהיה לכל אדם במראית עיניהם ושמיעת אזניהם ושיעתיקו זה מדור לדור לעולם.

6. מרחיב בעניין זה הר"ן:

אבל אני מוסיף בה (=במצות האמונה) דברים על הדרך שכתבתי, והוא, שאין אצלי המצוה הראשונה שהיא 'אנכי ה' אלהיך', להאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, כמו שכתב הרב ז"ל (=הרמב"ם). ואין לשון הפסוק מורה על זה כלל, עם היות שהוא בכלל דבריו. אבל עקר המצוה אצלי להאמין בכלל שיש תורה מן השמים, ושדבר ה' יתברך ואזהרתו מגיעים אלינו ולפיכך פתח ואמר: 'אנכי ה' אלהיך'...

אבל מה שהיה מחדש להם עכשיו ומצוה שיאמינו בו, הוא שאמר כמדבר בעדו, אני הוא אותו מחוייב המציאות מנהיגך, והוא פירוש 'אלהיך', ואמר אחריו: 'אשר הוצאתיך', כאומר לחבירו וכי אינך מכירני, אני הוא אותו שעשיתי לך כך וכך והענין הפלוני. ועל דרך זה אמר 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. והנה שורש המצוה הזאת שנאמין שמאותו שכבר אנו יודעים שהוא מחוייב המציאות, ושהשכל הנטוע באדם מכריח זה ואי אפשר לחלוק עליו בשום פנים, שממנו מגיעים אלינו מצות ואזהרות.

7. **היסוד השמיני** - הוא תורה מן השמים. והוא, להאמין שכל התורה הזאת המצויה בידינו היום הזה - היא התורה הנתונה למשה, ושהיא כולה מפי הגבורה, רצוני לומר: שהגיעה אליו כולה מאת ה', בהגעה אשר תיקרא על דרך ההשאלה 'דיבור', ולא ידע איכות זאת ההגעה אלא הוא, ע"ה, אשר הגיעה אליו. ושהוא במדרגת סופר, שקוראים לו הוא כותב כולה, דברי ימיה וסיפוריה ומצוותיה, וכך נקרא: 'מחוקק'. ואין הבדל בין 'ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען', ושם אשתו מהטבאל בת מטריד', או 'אנכי ה' אלהיך', וישמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', הכל מפי הגבורה, והכל תורת ה' תמימה, טהורה, קדושה, אמת.

ולא היה מנשה אצלם כופר ומתעתע יותר מכל כופר, אלא מפני מחשבתו כי בתורה לב וקליפה, וכי אלו דברי הימים והסיפורים אין תועלת בהם, וכי הם מאת משה. והוא ענין 'אין תורה מן השמים', אמרו שהוא המאמין כי כל התורה כולה מפי הגבורה, חוץ מפסוק אחד, שלא אמרו הקב"ה, אלא משה מפי עצמו, וזה הוא: 'דבר ה' בזה', התעלה ה' ממאמר הכופרים. אלא כל מלה ממנה יש בה חכמות ופלאים למי שהבינו ה', ולא תושג תכלית חכמתה, 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים' ואין לאדם אלא להלך בעקבות דוד משיח אלוקי יעקב, אשר התפלל 'גל עינואביטה נפלאות מתורתך'. וכמו כן פירושה המקובל - הוא גם כן מפי הגבורה, בזה אשר נעשה היום מתואר הסוכה והלולב והשופר והציצית והתפילים וזולתם - הוא בעינו התואר אשר אמר ה' למשה ואמר לנו, והוא מוסר שליחות, נאמן במסירתו. והמאמר המורה על זה היסוד השמיני, הוא אמרו: 'בזאת תדעון כי ה' שלחני וכו' כי לא מלבי'.

8. לייבוביץ

" ישראל ההיסטורי מעולם לא חי ולא נתכוון לחיות - ומבחינה דתית אף לא נועד לחיות - מפי המקרא, והוא חי בפועל מפי ההלכה של תושבע"פ "

"משמעותו של התנ"ך אינה באה לו אלא מצד היותו כתבי קודש. אולם מניין לי שעשרים וארבעה ספרים אלה כתבי הקודש הם, אם לא מפי ההלכה שפסקה כך ? "

"דת ישראל כעולמה של ההלכה, של תושבע"פ, לא נוצרה ע"י כתבי הקודש, אלא כתבי הקודש הם אחת האינסטיטוציות של דת ישראל. כמו שההלכה קובעת - ע"פ לוח שנה שהיא עיבדה והכשירה לפי שיקול הדעת האנושי - איזהו היום הקדוש בשנה שנועד לכפרה ושעיצומו מכפר, כך היא קובעת - לפי שיקוליה - איזה הם הכתבים שמגיע להם תואר של קדושה"

"תושבע"פ לא קידשה את התושב"כ כתעודה היסטורית, או כתעודה ספרותית, או כספר לימוד למדעים או כמורה דרך למוסר, ואפילו לא כספר חוקים - שהרי הלכה עוקבת או עוקרת מקרא בכל מקום שתושבע"פ מוצאת זאת לנחוץ; היא קידשה את התושב"כ כהתגלות אלוהית. היהודי חי מפי תושבע"פ, אך הוא משווה ה' לנגדו תמיד כפי שהתגלה בתושב"כ".

9. ראיות לבכירותה של התורה שבע"פ:

א. כבר על אברהם אבינו נאמר "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת, מצוותי חוקותי ותורותי" (בראשית כו, ה). הוזה אומר, אברהם כבר הכיר את מצוותיו, חוקותיו ותורותיו של ה', וכמוהו מן הסתם בני משפחתו, ואולי אף צדיקים שקדמו לו, כמו נח. כל זאת מבלי שניתן להם ספר כלשהו.

ב. מצוות ומנהגים מסוימים נהגו כבר אצל האבות, כמו ברית מילה, גיד הנשה וייבום. תורת משה לא חידשה אותם, אלא קיבעה אותם באופן מחייב.

ג. עוד לפני מעמד הר סיני, כאשר חנו ישראל במרה, נאמר "שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו" (שמות טו, כה). משמע שחלק מהחוקים והמשפטים נמסרו עוד קודם. כמו כן, בפרשת יתרו מתאר משה את תפקידו: "והודעתי את חוקי האלוהים ואת תורותיו" (שם יח, טז). לפי סדר הכתובים מדובר בתקופה שלפני מעמד הר סיני, וכבר אז היו למשה "חוקים" ו"תורות" ללמד את העם מבוקר עד ערב (קיימת אמנם גם דעה לפיה בא יתרו לאחר מעמד הר סיני).

ד. משה שוהה בהר סיני ארבעים יום ולילה. אין שום צורך בתקופה כה ארוכה רק כדי ללמוד שם את פרשיות תרומה, תצוה ותחילת כי תשא, המופיעות בתורה בין עלייתו להר לירידתו ממנו – או אפילו את כל המופיע בתורה שבכתב (בעיקר אם משמיטים את האירועים שהתרחשו כרונולוגית מאוחר יותר!). ככל הנראה למד שם משה הרבה יותר ממה שכתוב בתורה.

ה. לאורך כל ארבעים השנה שהיו ישראל במדבר, לא נאמר דבר על ספר תורה! כל הלימוד נעשה בעל פה, מפי משה אל העם. התורה עצמה מורה שבמקרה של שאלה יש לשאול את הכהנים והשופטים ולעשות "ככל אשר יורוך" (דברים יז, ח) – אין שום הדרכה לחפש את התשובה בספר. ואכן, בכל שאלה שהתעוררה פנו העם אל משה, ומשה אל ה', לא אל ספר כלשהו. אמנם המלך הצטווה לכתוב לו "את משנה התורה הזאת על ספר" (דברים יז, יח), אבל אין שום חובה כזו על כל העם, וגם לא ברור מה כולל בדיוק "משנה התורה". רק לפני מותו של משה נכתב לראשונה "ספר התורה" (שגם שם לא ברור מה הוא כולל בדיוק, ע"י בספר עד היום הזה של הרב בזק), וההוראה היחידה לגביו היא לשמור אותו בצד הארון, ולקרוא בו פעם בשבע שנים (!) במעמד הקהל (דברים לא). ואיך ידעו מה לעשות בשאר הזמן? על פי המסורת בעל פה והוראות החכמים.

ו. התורה שבכתב מתייחסת פעמים רבות לנושאים חשובים כבדרך אגב, בלי לפרט את עניינם. היא אוסרת בעונש מוות על עשיית מלאכה בשבת בלי לפרט כלל מה נכנס בגדר "מלאכה"; היא מתייחסת כבדרך אגב לקידושין וגירושין ביחס לאיסור החזרת הגרושה, בלי להסביר איך הם נעשים בפועל; היא מצווה על עשיית טוטפות בלי לפרט את עניינן, ועוד. ברור שהתורה מניחה שאותם נושאים ידועים לקוראים ואין צורך להרחיב בהם.

10. סיכום העניין:

העולה מן הדברים הוא, שאין צורך להתרגש יותר מדי מהתקפותיהם של המבקרים על התורה שבכתב. אנו אמנם מאמינים בתורה מן השמים, אבל ספר התורה הוא רק חלק קטן ממנה, עדות עליה ולא הבסיס לה. היהדות עצמה יכולה להתקיים גם בלעדיו. מה שעשינו הוא ליישם את שיטתו של הרב קוק, ולבנות את ארמון התורה ממעל לביקורת; גם אם נודה לטענות המבקרים, עדיין היהדות תישאר על עומדה. עכשיו, כשתחושת האיום והלחץ סרו מאיתנו, אפשר לדון באופן ענייני בביקורת, ולראות האם יש בה ממש או שמדובר בעורבא פרח.